

Білик О.О.

викладач;

Пуга О.О.

викладач,

Національний університет «Львівська політехніка»

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *CLEVER* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Дослідженню концептів в руслі сучасної когнітивістики присвячено чимало праць та наукових досліджень. У сучасній теорії лінгвістики аналіз концептів проводиться на різноманітному матеріалі в межах різних напрямків, зокрема, здійснювалися спроби дослідити еволюцію концепту (Довганюк Е.В.), його вербалізацію (Строченко Л.В.), компонентний аналіз (Сурмич О.), тощо.

Дослідження концепту *CLEVER* не знайшло належного висвітлення в науковій літературі, отож можна вважати недостатньо розробленою проблемою в сучасній лінгвістиці. Тому, мета даного дослідження полягає у розкритті концепту *CLEVER* в концептуальній картині світу англійської мови, у визначенні його змісту, вербалізації лексичними засобами та актуалізації синонімічними рядами.

Дослідження присвячено особливостям вербалізації концепту *CLEVER* в англійській мові, зокрема розгляду номінативного поля цього концепту в аспекті синонімічних відношень між лексемами-репрезентантами. Одним із завдань дослідження було проаналізувати дефініцію лексичної одиниці *CLEVER* в англомовних словниках, виокремити понятійні концептуальні ознаки досліджуваного концепту в англійській мові. Тому, об'єктом дослідження було обрано концепт *CLEVER*, його вербалізація засобами англійської мови.

Предметом дослідження є концептуальні ознаки *CLEVER*, репрезентовані лексичними засобами мови. Матеріалом дослідження слугували синонімічні ряди, що представляють прямі номінації концепту *CLEVER* в англійській мові, відібрані зі словників, тезаурусів англійської мови, а саме: *Webster's New World Dictionary and Thesaurus* [4], *Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus* [2], *New Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms* [3].

Концепт, на думку більшості мовознавців, виступає структурованою сукупністю вербальних і невербальних знань про об'єкт концептуалізації. Низка вчених розглядають концепт на двох рівнях: семантичному та концептуальному [1, с. 117]. На семантичному рівні концепт є семантичною сутністю, значенням слова, на підставі якого здійснюється відбір слів у синонімічні ряди. На концептуальному рівні концепт є одиницею ментальної діяльності людини у формуванні нових відтінків значень, понять в аспекті їх взаємодії у мовній картині світу.

Розглянемо концепт *CLEVER* та виокремимо лексичні засоби його вербалізації в англomовній картині світу. Ментальний простір концепту в англійській мові репрезентується ключовим словом *CLEVER* та, відповідно до його етимологічного аналізу, походить зі слова '*cleave*', що означає '*quick to catch hold*', '*quick to understand, learn and devise or apply ideas; intelligent*'.

Це ключове слово *CLEVER* концептуалізується у синонімічні ряди із спільним компонентом «інтелектуальні здібності» (*quick at learning and understanding things*), що свідчить про високу значущість концепту в оцінці інтелектуальних здібностей людини.

Семантичний аналіз і когнітивна інтерпретація представлених синонімічних рядів (на основі дефініцій з лексикографічних джерел) дозволили виділити певні значення лексичних одиниць для його номінації, для виявлення когнітивних ознак, складових змісту даного концепту.

Синонімічні ряди нерідко використовуються для уникнення монотонності мовлення, повторів, підкреслення додаткової виразності, тому що кожен із синонімів надає нового відтінку значення (смиислового чи стилістичного). Різноманітність відтінків, притаманних синонімам, визначає особливу увагу до вибору необхідного слова синонімічного ряду, які б найточніше та найвиразніше передавали думку висловлювання. Маючи гранично близьку семантику, вони групуються навколо стрижневого слова або домінанти, яке є носієм основного значення, спільного для всього синонімічного ряду. Всі вони безпосередньо пов'язані з ним за значенням і протиставляються лише особливостями значеннєвих відтінків. Ці синонімічні ряди не мають замкненої структури, вони можуть поновлюватися новими словами, втрачати старі у процесі розвитку мови.

Всі відібрані прикметники синонімічного ряду *CLEVER* відображають дві сфери життя людини: *розумові здібності самої людини* та *результати її інтелектуальної праці* – об'єкти (абстрактні і

конкретні), які в свою чергу також поділяються на окремі мікроряди, що відображають певні семантичні особливості вираження даного концепту. На основі диференційних ознак було виокремлено 4 синонімічні ряди для характеристики розумових здібностей людини і 3 синонімічні ряди, які дають характеристику об'єктів, співвіднесених з результатами інтелектуальної праці людини.

Для реалізації поставленого завдання аналіз кількісного складу синонімічного ряду для позначення розумових здібностей людини було проведено на основі даних лексикографічних джерел, і нами було виокремлено такі поняттєві ознаки досліджуваного концепту в англійській мові як: інтелект, творчі здібності, видатна особистість та її оригінальність. Відібрані лексичні одиниці входили до номінативного поля досліджуваного концепту як синоніми до лексем-номінантів концепту *CLEVER*. Відібрані номінативні одиниці мають одну спільну ознаку – рівень інтелекту та здібностей, що входять до складу синонімічних рядів на позначення концепту *CLEVER* в англійській мові, зокрема, для розкриття:

1) інтелектуальних здібностей, які вербалізуються такими лексичними одиницями:

а) розум – *intelligent, bright, astute, smart, brilliant, perceptive, well-informed, resourceful, profound, penetrating, keen, reasonable, alert, quick-witted, clear-headed, witty, comprehending, intellectual, studious, contemplative, wise, sage, enlightened*;

б) ментальність – *comprehensive, rational, thoughtful, perceptive, understanding, intuitive, instinctive*;

в) допитливість – *curious, inquisitive, thirst for knowledge, a questioning mind, desire to know, vigor of mind*.

Для вираження інтелектуальних здібностей часто зустрічаються ідіоми (*having a head on his/her shoulders, smart as a whip, on the ball, on the beam, not born yesterday*), а також лексичні одиниці з негативною конотацією для вираження: а) зарозумілості, зверхності (*arrogant, vain, smart aleck, self-important, domineering, egotistic, sneering, autocratic, haughty, conceited, showoff, clever Dick, clever clogs, too clever by half*); б) хитрощів, лукавства (*cunning, sly, crafty, wily, foxy, slick*).

2) творчих здібностей (*talented, gifted, creative, capable, artistic, multi-talented*):

– вміння (*skilled, artful, masterful, crackerjack, nimble-fingered, dexterous*);

– знання (*knowledgeable, well-informed, up-to-date, educated, all-rounded*);

– досвід (*experienced, competent, qualified*).

3) видатних особистостей з надзвичайними здібностями (*exceptional, distinguished, extraordinary*):

– видатний, надзвичайний (*acclaimed, eminent, glorious, grand, honored, influential, leading, noted, notorious, outstanding, prominent, recognized, renowned, imposing*);

– оригінальний, неповторний (*original, uncommon, unique, unprecedented*).

4) креативний, творчий (*inventive, creative, imaginative, thoughtful, ingenious, unconventional, fresh, groundbreaking, in a new fashion*).

Нами було також виокремлено три синонімічні ряди для вербалізації результатів інтелектуальної праці людини:

1) предмети, об'єкти: *a clever gadget, device, play, part, experiment, novel, decision, tool, invention, software*;

2) ідеї, інновації: *a clever idea, solution*;

3) дії: *clever fingers, dialogue, clever with one's hands, clever at doing something, a clever use of colour*.

Аналіз проведеного нами дослідження дає всі підстави підсумувати, що концепт *CLEVER* може вербалізуватися синонімічними рядами для розкриття розумових (розуму, ментальності, допитливості), творчих (вміння, знання, досвіду), надзвичайних (оригінальності, неповторності), креативних (творчих) здібностей людини та результатів її інтелектуальності праці (предмети, об'єкти, ідеї, інновації, дії). Предметом подальших наукових розвідок може слугувати побудова лексико-семантичного поля *CLEVER* з мікрополями, центром та периферією.

Список використаних джерел:

1. Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

2. New Oxford Learner's Thesaurus. A dictionary of synonyms. – Oxford University press, 2012. – 1018 p.

3. Webster's New World Dictionary and Thesaurus. Cleveland: Wiley Publishing, 1995. – 750 p.

4. Андрусак І.В. Концептуалізація дійсності англійськими неологізмами кінця століття / І.В. Андрусак // Вісник Харківського національного університету. – Харків, 2003. – № 586. – С. 117–119.